

Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μία λέξη πού ή χρήση της μέ έντυπωσίαζε από μικρό ήταν ή λέξη ισορροπία. Αναφερόταν σέ καταστάσεις, σέ ανθρώπους, σέ δυνάμεις. Μιλούσαν για έναν άνθρωπο ισορροπημένο πού δέν υπερέβαλλε προς τήν μία ή τήν άλλη κατεύθυνση· αναφέρονταν σέ ισορροπία δυνάμεων έτσι ώστε καμμία νά μήν είναι επικρατέστερη αλλά νά είναι τέτοιες πού νά τηρούνται οί αναλογίες καί νά απορροφῶνται οί εκατέρωθεν ροπές. Η ισορροπία, δηλαδή, νά μή δημιουργεί ωφέλειες για τή μία ή τήν άλλη κατάσταση. Νά υπάρχει ένα status quo πού νά επιτρέπει μία ειρηνική συνύπαρξη. Τό αντίπαλο δέος δέν επέτρεπε ούτε στόν ένα ούτε στόν άλλο αυθαιρεσίες, υπερβάσεις. Οί προκλήσεις μετριάζονταν στό μέτρο πού ό ένας αντίπαλος δέν μπορούσε νά υπολογίσει εκ τῶν προτέρων τά μέτρα-αντίποινα πού θά έπαιρνε ό άλλος. Σέ δεδομένες στιγμές μάλιστα δικαιωματικά μιλούσαν για μία ισορροπία τοῦ τρόμου πού θύμιζε εὔστοχα τή γνωστή φράση για τόν Γιάννη καί τό θεριό.

Σήμερα, πού τό αντίπαλον δέος δέν είναι κάτι τό συγκεκριμένο αλλά μία διάχυτη, συγκεχυμένη, ὑπουλη καί απειλοῦσα πραγματικότητα, κανένας δέν μπορεῖ νά μιλήσει για ισορροπία τοῦ τρόμου, μάλλον ή λέξη ανισορροπία θά ταίριαζε. Όλοι επιδεικνύουν ὄση δύναμη μπορούν καί κομπορημονοῦν για τήν τιμή τῶν ὄπλων καί τό πληγωμένο κῦρος. Διαπιστώνουν, ὅμως, τήν επικράτηση τοῦ τρόμου, αὐτοῦ τοῦ δυνατοῦ αἰσθήματος φόβου καί πανικοῦ. Στίς πολλές μορφές πού λαμβάνει ή τρομοκρατία για νά επιβληθεῖ αντιστοιχοῦν άλλες τόσες μορφές μέ τίς ὁποῖες εισπράττεται αὐτή ή τρομοκρατία από κράτη, κοινωνίες καί μεμονωμένα άτομα.

Δέν είναι, βέβαια, δυνατό σ' ένα μικρό ἄρθρο ν' απαριθμήσει κανείς ὄλες τίς μορφές τρομο-κρατίας πού επικρατοῦν ή θά επικρατήσουν σ'

αυτόν τόν 21ο αιώνα. Γι' αυτό καί δέν θά τό ἐπιχειρήσουμε. Ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἐκ νεότητός του, ἀπό τήν αὐγή, δηλαδή, τῆς ἀνθρωπότητος κεῖται ἐπί τά πονηρά, εἶναι ἀδύνατο νά ὑπολειφθεῖ σέ ἐφευρετικότητα καί νά ὑστερήσει ἔναντι τῶν προηγουμένων γενεῶν. Οἱ σημερινές καί οἱ μέλλουσες δέν θά ξεχάσουν ἀσφαλῶς τίς παλιές συνήθειες καί μεθόδους καί θά ἐπεκταθοῦν καί σέ καινούριες, πολύ ἴσως πιό ἀποτελεσματικές, γιά νά ἐπιβάλουν τόν τρόμο μέ τήν ἄσκηση σωματικῆς ἢ καί ψυχολογικῆς βίας. Τό ζήτημα εἶναι πῶς ἐμεῖς θά ἔχουμε ἐτοιμαστῆ γιά νά μή ταραχτοῦμε καί νά ἀντιμετωπίσουμε ἀτρόμητοι, ὅσο αὐτό εἶναι δυνατό, "τό βάρος ἀπό τά μελλούμενα". Στήν περίπτωση αὐτή, ἀκόμα κι ὁ πιό ἀδύνατος ἄς πει πῶς εἶναι ἥρωας. "Ὁ πραῦς ἔστω μαχητής" (Ἰωήλ 4, 11).

Πέρα, βέβαια, ἀπό τά μέτρα πού πρόπει νά λάβει ἡ ὀργανωμένη πολιτεία γιά νά προφυλάξει τούς πολίτες τῆς ἀπό τυχόν τυφλά χτυπήματα, ὀφείλει νά μή μεταβληθεῖ ἡ ἴδια σέ τρομοκρατική ὀργάνωση ὑπό τήν ἐπωνυμία ἀντι-τρομοκρατική. Μέσα στόν πανικό καί σέ μιά ἐπίδειξη ἰσχύος εἶναι πιθανόν τρομοκρατημένη νά ἀντιδράσει τρομοκρατικά καί νά ἐπιβάλει ἐκδικητικά ἕνα κράτος τρόμου. Τό ἔχουμε βιώσει ἄλλωστε σέ διεθνές ἐπίπεδο τά τελευταῖα τρία χρόνια. Ἄλλο, ὅμως, διεκδίκηση καί δικαίωμα νά ζοῦμε εἰρηνικά καί ἄλλο ἐκδίκηση. Ἄλλο ἄμυνα καί ἄλλο ἐπίθεση. Ἀρκετά ζήσαμε μέ ἀρχές τοῦ τύπου "ἂν θέλεις εἰρήνη παρασκεύαζε πόλεμο", ἢ "ἡ ἀδυναμία εἶναι πρόκληση γιά ἐπίθεση". Ὁ τρόμος δέν ἀντιμετωπίζεται μέ τρόμο. "Ἡ εἰρήνη θέλει δύναμη νά τήν ἀντέξεις". Ποιά εἰρήνη ὅμως; Εἶδαμε ὅτι τά εἰρηνιστικά κινήματα δέν ἀπέφεραν τούς εὐγενικούς καρπούς πού ἐπεδίωκαν. Οἱ ἀνθρώπινες συνθήκες εἶναι πολλές φορές κατά συνθήκην ψευδεῖς.

Οἱ θρησκευτές πού θά μπορούσαν νά εἶναι συντελεστές εἰρήνης, σύμφωνα μέ ὀρισμένους βρίσκονται στίς ρίζες τῶν ἀντιθέσεων καί τῶν πολέμων. Ἴσως εἶναι καιρός νά ἐμβαθύνουμε σ' αὐτό γιά τό ὅποιο ἡ

Ἐκκλησία δέεται θερμά. Γιά τήν "ἄνωθεν" εἰρήνη, πού πηγή της εἶναι ὁ Θεός τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης, ὁ ἄρχων τῆς εἰρήνης.

Φαίνεται, ὅμως, ὅτι σέ μιά ἐποχή πολυπολιτισμικοῦ συγκρητισμοῦ καί ἀξιολογικῆς οὐδετερότητας δέν τολμᾶμε νά ὀνοματίσουμε τά πράγματα ὅπως πρέπει καί ὅπως τούς πρέπει. Μιλώντας ἐν τούτοις μέ αὐτόν τόν τρόπο δέν ὑποτιμοῦμε κανέναν ἀλλά δέν παύουμε καί νά ὑποστηρίζουμε ἐκεῖνο τό ὁποῖο θεωροῦμε λυσιτελές γιά τήν περίσταση. Αὐτό, βέβαια, ἔχει ὅπωςδήποτε συνέπειες καί στή ζωή μας. Δέν ἐπιρρίπτουμε εὐθύνες μόνο στούς ἄλλους. Ὁ κάθε πλησίον μας δέν εἶναι μόνον αὐτός ὁ τρομοκράτης, πού στή πιά οἰκεία μορφή πού τοῦ ἀποδίδουμε εἶναι βομβιστής καί σκορπάει τόν ὄλεθρο γύρω του. Αὐτόν τόν γνωρίζουμε πολύ καλά, τόν ὄλεθρο. Καί νά θέλουμε νά τόν ξεχάσουμε δέν μᾶς ἀφήνουν οὔτε οἱ ἐφημερίδες οὔτε οἱ τηλεοράσεις πού σιγά σιγά μᾶς ἐθίζουν σέ μιά αὐξουσα τρομολαγνεία.

Πόσες φορές ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δέν καλλιεργοῦμε τόν τρόπο στούς γύρω μας; Ἐπιβαλλόμαστε μέ τή βία σέ γνωστούς καί ἀγνώστους. Στούς ἀνθρώπους τῆς οἰκογένειάς μας. Στούς συναδέλφους καί ὑφισταμένους ἐκεῖ ὅπου ὑπηρετοῦμε. Στούς δρόμους ὅταν ὀδηγοῦμε τό αὐτοκίνητό μας. Στή διασκέδασή μας ὅπου δέν σηκώνουμε πολλά πολλά καί ἐπιβαλλόμαστε μέ τήν ἀριθμητική καί σωματική ὑπεροχή μας ἢ , ἄς μᾶς συγχωρεθεῖ ἡ ἔκφραση, μέ τό "νταϊλίκι" μας.

Καί στίς πιά λεπτές σχέσεις μας βιάζουμε καί ἐκβιάζουμε καταστάσεις χωρίς οἱ ἄλλοι νά μποροῦν νά ἀντιτάξουν ἔστω καί στοιχειώδη ἀντίσταση παρὰ μόνο ἓνα τρομαγμένο βλέμμα ἢ μιά "κραυγή" πανω ἀπό τή γέφυρα σάν ἐκεῖνον τόν τόσο ἐκφραστικό πίνακα τοῦ Ε. Μύνχ (1895) πού βρίσκεται στήν Ἐθνική Πινακοθήκη τοῦ Ὁσλο.

Σκεφθήκαμε ποτέ πόσο τρομοκράτες γινόμαστε μερικές φορές στίς παιδαγωγικές πρακτικές πού ἀκολουθοῦμε στά παιδιά μας καί σέ ὅσους παιδαγωγοῦμε; Σκεφθήκαμε ποτέ ὅτι, τά ἐπιχειρήματά μας

τρομοκρατοῦν ἀκόμα καί σέ θρησκευτικό ἐπίπεδο καί ὅτι ἓνα *argumentum ad terrorem* πού προβάλλουμε γιά νά μετανοήσῃ ὁ κόσμος μπορεῖ τελικά νά γίνῃ *argumentum ad absurdum* ; Κάθε τρομοκρατία εἶναι παράλογη ἔστω κι ἂν ἀκολουθεῖ τίς λογικές της. Εἶναι δικό μας ζήτημα νά βροῦμε τίς κατάλληλες μεθόδους ἀλλά καί τίς ὁδούς γιά νά περάσουμε μέ τήν πράξη μας στήν ὑπέρβαση τῆς τρομοκρατίας. Πρᾶξις γάρ, τρομοκρατίας ... ὑπέρβασις! γιά νά παραλλάξουμε τό τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου "πρᾶξις γάρ θεωρίας ἐπίβασις".

Γιά ὅλα αὐτά ἀπαιτεῖται νά συνειδητοποιήσουμε αὐτά τά φαινόμενα πού ἀναφέραμε καί νά εὐαισθητοποιηθοῦμε στίς ποικίλες καταστάσεις καί μορφές πού μπορεῖ νά πάρῃ ἡ τρομοκρατία σέ ὅλους τούς χώρους στούς ὁποίους συναλλάσσονται ἄνθρωποι. Δέν ἀρκοῦν, ὅμως, μόνο ἡ συνειδητοποίηση καί ἡ εὐαισθητοποίηση. Σύν τοῖς ἄλλοις ἀπαιτεῖται καί ψυχική ἐγρήγορση οὕτως ὥστε νά ἀντιλαμβανόμαστε καί τά ἐλάχιστα ἐρεθίσματα στά ὁποῖα θά μποροῦμε νά διακρίνουμε τέτοιου τύπου "τρομο-κρατικές" ἐνέργειες γιά νά τίς ἀντιμετωπίσουμε κατάλληλα.

Ταυτόχρονα, ὅμως, ἡ ἐπιφυλακή μας αὐτή θά μᾶς ἐτοιμάζει γιά μιᾶ εἰρηνική ἀντεπίθεση ὥστε νά νικήσουμε καί κάθε αἴσθημα ἐσωτερικοῦ τρόμου πού γιά λόγους ψυχολογικῆς μας ἀμυνας θά θέλαμε νά τό προβάλλουμε καί νά τό ἐπιβάλλουμε πρὸς τά ἔξω. Αὐτό γιά νά γίνῃ προϋποθέτει μιᾶ ἐσωτερική εἰρήνη. Τότε μόνο, ἂν τήν ἔχουμε, μποροῦμε νά εἶμαστε εἰρηνικοί μέ ὅλον τόν κόσμο (ἄββᾶς Βαρσανούφιος καί ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σαρῶφ) καί νά τόν γλυκοχαιρετᾶμε ἀποτείνοντάς του τόν ὠραῖο χαιρετισμό τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης *Pax et bonum* (εἰρήνη καί ἀγαθωσύνη). Ἐπειδή, ὅμως ζοῦμε σ' ἓναν κόσμο ὅπου τό ἀγαθό καί ἡ εἰρήνη δέν ἐπικρατοῦν εὐκόλα ἄς θυμόμαστε γιά νά παίρνουμε θάρρος τό τοῦ Παύλου : "εἰ δυνατόν, τό ἐξ ὑμῶν μετά πάντων

ἀνθρώπων ειρηνεύοντες" (Ρωμαίους 12,18). Ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπό σαῶς, νά
ζεῖτε ειρηνικά μέ ὅλους.

Φαίνεται, ὅτι δέν ἐξαρτᾶται πάντα ἀπό ἐμαῶς ...